

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про організацію і функціонування Державного реєстру України осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 9 червня 1997 р. № 571.

5. Див.: Урядовий кур'єр, 27 березня 2009 р. — № 55. — С. 13.

6. Указ Президента України «Про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи» від 28.10.1996 № 1005/96. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1005%2F96>

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи» // Офіційний вісник України. — 2006. — № 45. — С. 19. — Ст. 2997.

8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань комплексного розв'язання чорнобильських проблем» // Офіційний вісник України. — 2009. — № 33. — С. 127. — Ст. 1154

9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Міжвідомчої комісії з комплексного розв'язання проблем Чорнобильської АЕС» // Офіційний вісник України від 03.01.2003. — 2002. — № 51. — С. 101. — Ст. 2327.

Стаття надійшла до редакції 15.06.09.

УДК 349.6

В. С. Єршова,
асистент кафедри міжнародного та європейського права
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РІВНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Одним з пріоритетних завдань Європейського Союзу є охорона навколишнього природного середовища. У статті приділяється увага питанням стосовно повноваженням та правовій основі діяльності наддержавних інститутів, їх взаємодії при реалізації союзних актів у державах-членах для забезпечення високого рівня захисту довкілля та населення.

Ключові слова: Європейський Союз, Комісія, навколишнє природне середовище, охорона, Парламент, Рада.

В умовах сучасної індустріалізації населення розвинених країн потерпає від негативного впливу на навколишнє природне сере-

довище. У той же час у Європейському Союзі (далі — ЄС) захист довкілля є однією з пріоритетних вимог, як і соціально-економічний розвиток. Складна організаційно-правова структура ЄС включає в себе регулювання на рівні союзних інститутів та державних органів всередині кожної країни, діяльність значної кількості природоохоронних організацій та громадських об'єднань. Незважаючи на це, ЄС вдалося створити ефективну систему управління завдяки вірному розподілу повноважень в інституційній системі Союзу та правовому забезпеченню, що робить дослідження цього питання *актуальним*. Крім того, серед багатьох науковців, предметом дослідження яких були ці питання, можна виділити А. Віла, Г. Вінтера, Р. Вольфрума, О. Дубовика, М. Копилова, В. Костицького, П. Крейга, Л. Кремера, Ф. Морісона, Р. Реверза, Н. Робінсона, Ф. Сандса, Р. Стейнберга, А. Третьякову, Д. Шелтона, Я. Янса та ін. *Метою* цієї статті є аналіз правових підстав діяльності союзних інститутів, які пройшли довготривалий процес удосконалення союзної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Союзна політика у сфері охорони навколишнього природного середовища бере свій початок від Паризького саміту 1972 року. Одним з його висновків стала необхідність покращення якості життя населення при економічному розвитку країн-членів. Забезпечити виконання цієї ініціативи мали правові норми, які б стосувалися охорони навколишнього природного середовища та закріплювали основні цілі Союзу, повноваження інститутів та передбачали вимоги до держав-членів у цій сфері. На той час в установчих договорах не були передбачені положення про можливість видання подібних нормативно-правових актів, тому ця прогалина була усунена завдяки рішенням Суду Європейських Співтовариств¹ та подальшим закріпленням в Договорі про створення Економічного Співтовариства. На сьогодні у консолідованій версії цього Договору, охорона навколишнього природного середовища в ЄС визнана одним з пріоритетних завдань [20, с. 782—783], а також у Розділі XIX «Навколишнє природне середовище» закріплені основні цілі охорони навколишнього природного середовища, напрями розвитку країн-членів ЄС та деякі пов-

¹ Дивіться справи: Case C 300/89: Commission v Council [1991] ECR I-2867; Case 240/83: Procureur de la Republique v ADBHU [1985] ECR 531, paras 12—15; Case 302/86: Commission v Denmark [1988] ECR 4607

новаження союзних інститутів [14]. Ці інститути являють собою злагоджений організаційний механізм, який координує діяльність ЄС, забезпечуючи дотримання принципів пріоритетності права Союзу над національним правом, єдності та цілісності побудови інституційної системи, забезпечення збалансованості інститутів та органів наднаціонального та міждержавного характеру, пропорційності та субсидіарності [1, с. 127—133]. Повноваження деяких основних інститутів у сфері охорони довкілля будуть розглядатись у цій статті, зокрема Парламенту, Ради, Комісії та ін.

Одне з центральних місць у діяльності інститутів ЄС займає Парламент, який є багатонаціональним представницьким органом, адже у його складі працюють депутати двадцяти семи країн-членів та репрезентують більше, ніж п'ятисотмільйонне населення ЄС [2, с. 14—15]. Повноваження Європарламенту охоплюють усі сфери суспільного життя, тому в його структурі передбачена діяльність відповідних комітетів. У сфері охорони навколишнього природного середовища діє Комітет із навколишнього природного середовища, охорони здоров'я та безпеки продуктів харчування (англ. Committee on environment, public health and food safety). Основні повноваження Комітету прописані у Розділі 8 Додатку 6 Регламенту Європарламенту «Права та обов'язки постійних комітетів». Вони стосуються питань сталого розвитку, захисту громадськості, розробки програм та заходів у галузі охорони здоров'я, взаємодії з організаціями у цій сфері (Європейське агентство з навколишнього середовища, Європейське співтовариство з безпеки продуктів харчування) тощо [23].

Законодавчий процес у ЄС є унікальним, адже забезпечує збалансовану діяльність Комісії, Парламенту та Ради. Ці органи беруть участь на різних стадіях, що сприяє об'єктивності та прозорості процесу [8, с. 14—15]. До цієї функції часто відносять процедуру розгляду бюджету. Особливістю останньої є те, що Парламент може приймати або відхиляти проект бюджету ЄС після схвалення Радою [10, с. 13]. Функція демократичного нагляду за відповідним застосуванням права Союзу продовжує взаємодію Європарламенту з Комісією та Радою. Наприклад, він отримує звіти за діяльність Комісії, а також проводить постійний контроль Ради за допомогою письмових звернень депутатів та участі голови Ради у його пленарних засіданнях [17, с. 34]. Доповнює зазначені вище функції компетенція Парламенту щодо укладення міжнародних договорів по основним союзним питанням, надання

дозволу на вступ до ЄС нових країн, участі у формуванні багатьох органів (наприклад, Омбудсмена) тощо [7, с. 70—71].

При реалізації покладених на Парламент повноважень виникають різні проблеми. Однією з них можна назвати різний соціально-економічний розвиток країн, що уповільнює виконання ініціатив Європарламенту, особливо серед нових країн-членів. У деяких випадках для виправлення ситуації на союзному рівні розробляються індивідуальні програми для однієї країни. Наприклад, відповідно до положень Кіотського протоколу, ухваленого 1997 року, ЄС-15 погодилися до 2008—2012 років знизити викиди парникових газів на 8 % від рівня 1990 року. Для досягнення цільових 8 % кожній державі-члену ЄС-15 були встановлені індивідуальні цілі, а також Угода про так званий «розподіл тягаря» дозволяє деяким країнам збільшувати свої викиди за умов, якщо вони компенсуються зниженням викидів у решті країн. Серед нових країн, які приєдналися в 2004 році, вісім мають індивідуальні цілі у розмірі від 6 % до 8 %, у той час, як Кіпр та Мальта таких цілей не мають. Для успішної подальшої євроінтеграції додатково було розроблено спеціальну програму ЄС з питань зміни клімату, що спрямована на визначення спільної та скоординованої політики і заходів на рівні Спільноти для забезпечення досягнення Євросоюзом своїх цілей [3, с. 270].

Іншим важливим елементом є взаємодія з органами державного управління країн-членів, на які покладені завдання виконання союзних нормативно-правових актів. Звичайно, від того, як ефективно на рівні країни-члена функціонує механізм адміністративно-правового регулювання, залежить результативність подальших ініціатив інститутів ЄС. Для забезпечення такої діяльності є Рада ЄС, до складу якої входять представники урядів держав-членів. Саме Рада є головним законодавчим органом у ЄС, де вирішуються питання у всіх сфер суспільного життя, тому залежно від напряму дискусій країн-членів представляють фахівці з різних галузей. Якщо проекти нормативно-правових актів стосуються екологічної політики, то найімовірніше обговорення відбудеться на рівні міністрів навколишнього природного середовища союзних країн. Наприклад, остання минулорічна зустріч у сфері охорони довкілля відбулася у грудні 2008 році на рівні міністрів з питань законодавчого забезпечення зміни клімату та сталого розвитку [22]. У Договорі про створення Економічного Співтовариства зазначено, що у сфері охорони навколишнього

природного середовища Рада приймає остаточне рішення після консультацій з Парламентом, Економічним та соціальним комітетом та Комітетом регіонів. Для досягнення цілей цього договору Рада забезпечена повноваженнями у питаннях оподаткування, освоєння територій, користування водними ресурсами та землею, окрім відходів, впливу на вибір країнами-членами між різними джерелами енергії [14]. Варто зазначити, що у проекті Лісабонського договору зміст положень Розділу «Навколишнє середовище» не змінився, тільки нумерація розділу та статей [15].

Раду можна вважати міжурядовим інструментом, який надає змогу збирати представників країн-членів, які необхідні для участі у відповідних робочих групах Ради. Збільшення з 2004 року кількості країн-членів ЄС та різниці у їх позиціях має призводити до подовження процесу обговорення, збільшення кількості зустрічей та зниження кількості узгоджених рішень. Виникнення подібної проблеми має супроводжуватися змінами в установчих договорах стосовно питання прийняття рішень [21, с. 1—2]. Зважаючи на те, що на сьогодні в Раді діє принцип «виваженого голосування» [24], відповідно до якого представник кожної держави має різну кількість таких «голосів», потрібно передивись вимоги щодо голосування кваліфікованою більшістю у сторону його зниження.

На відміну від Ради, Комісія є постійнодіючим інститутом, має сталий склад у кількості двадцяти семи членів та функції, які зазначені в установчих документах та актах, які видаються Радою та Парламентом ЄС. З багатьох питань Комісія має право законодавчої ініціативи, управління союзним бюджетом та фондами, а також значну відповідальність, якщо це стосується нагляду за розробкою політики та імплементацією законодавства [20, с. 238]. Такі завдання покладають на Комісію, з одного боку, необхідність подання повної та змістовно вагомої інформації, а з іншого, — виявляють проблему ідентифікації прийнятої інформації на міжінституційному рівні, адже у її підготовці ймовірним є вплив таких факторів як зацікавленість певної країни-члена, рівень експертної обізнаності, можливість реалізації ініціативи на рівні ЄС та її вплив на адміністративно-правове регулювання держав тощо [11, с. 1—2]. Деякі країни намагаються самостійно вирішувати проблеми у сфері охорони навколишнього середовища, якщо законодавчі положення на рівні ЄС відсутні. Таким прикладом може стати намагання зменшити шкідливі викиди від

переробки паперу у Німеччині та Великобританії. Для подолання цієї проблеми були залучені громадські організації та міністерства охорони навколишнього середовища відповідних країн, які розробили програму щодо поступового зниження викидів. У результаті негативні показники зросли, тому програму закрили та звернулися до асоціацій на союзному рівні, які намагалися лобіювати цю проблему у Комітеті з навколишнього природного середовища Комісії ЄС. Через кілька років положення були частково закріплені у директивах та почала діяти програма, розрахована до 2010 року щодо заборони використання деяких важких металів у паперово-целюлозній промисловості [18, с. 4—7].

Подібно до структури Парламенту, в Комісії діє відповідний Комітет, який опікується сферою охорони навколишнього природного середовища (англ. DG Environment). Його основним цілями є підтримання охорони навколишнього природного середовища, сприяння високому рівню якості життя населення, імплементація законодавства та інтеграційні процеси, співпраця з міжнародними інституціями та третіми країнами. У річному плані на 2009 рік основна увага приділяється зміні клімату та поступовому погіршенню стану біорізноманіття. Серед заходів можна звернути увагу на збільшення фінансування цієї сфери, наприклад, у рамках програми «LIFE+», а також співпрацю з міжнародними організаціями, зокрема Програмою ООН з навколишнього середовища [19]. Це підтверджує також промова Комісара ЄС з питань довкілля Ставрса Дімаса на конференції з питань довкілля у вересні 2008 року [9, с. 16—17].

Одним з важливих напрямів діяльності Комісії, який був значений вище, є нагляд за дотриманням законодавства. Вона вправі проводити розслідування та подавати позови до Суду ЄС стосовно невиконання положень установчих договорів та актів союзних інститутів державами-членами. У свою чергу, зі вступом багатьох нових країн, Комісія може стикатися з проблемами інтерпретації державними органами положень установчого договору щодо можливості застосування більш жорстких заходів у сфері охорони довкілля в своїй країні, необхідності консультацій із сусідніми країнами, стосовно розподілу внутрішньодержавної компетенції, зважаючи на існуючу судову практику адміністративно-правового регулювання [5, с. 15—23].

Установчі договори гарантували всім громадянам ЄС право звертатися для захисту своїх прав, у тому числі у сфері довкілля.

Цими питаннями опікується Омбудсмен як незалежний орган, хоча його і призначає Парламент. Всі інститути та органи ЄС зобов'язані виконувати рішення Омбудсмена. Наприклад, у справі, яку він вирішував, позивач із Греції звернувся до Комісії щодо дій національних органів влади. Питання стосувалося недотримання процедури оцінки тендерного проекту на побудову автошляхів щодо впливу на охорону навколишнього середовища відповідно до Директиви ЄС. У своїй заяві позивач стверджував, що національні органи влади не відмінили нормативно-правові акти, з яких і виникає порушення тендерної процедури. У той же час у ЄС немає судових прецедентів, які б визначали, як мають діяти органи влади країни-члена. У своїй відповіді Комісія зазначила, що національні органи влади прийняли заходи щодо зупинення порушення, вимагаючи, щоб проект пройшов нову процедуру оцінки дій щодо їх впливу на навколишнє природне середовище, тому дана ініціатива позивача є зайвою. Після розгляду цієї справи Омбудсмен не знайшов порушень ні у діях Комісії, ні у діях органів місцевої влади [16]. Зважаючи на ці обставини, варто відмітити, що процес адаптації національного законодавства до вимог ЄС залежить від рівня якості державного управління у країнах-членах, а за відсутності такого управління призводить до виникнення справ по одному або кільком проектам. Такі ситуації призводять до фінансових витрат, проблем реалізації положень Директив у національному законодавстві, на які країни мають посилатися у своєму праві [6, с. 122].

До позитивних здобутків інституційних органів ЄС можна також віднести низку програм, які є правовими інструментами охорони довкілля на сьогодні. Серед них можна відмітити LIFE як фінансовий інструмент захисту, Програму підтримки неурядових організацій, що діють у галузі охорони довкілля, Політику сукупного продукту, Систему екологічного менеджменту та аудиту, Європейський реєстр викидів і перенесення забруднювальних речовин [4, с. 50], Загальну інформаційну систему з питань довкілля [12]. А якщо говорити про діяльність незалежних організацій на рівні ЄС, то варто відмітити Європейське агентство з навколишнього природного середовища (англ. European Environment Agency). До його обов'язків входить надання об'єктивної інформації, а також питання розвитку, адаптації та оцінювання екологічної політики в ЄС. Але

головним завданням для Агентства є злагоджена політика щодо охорони навколишнього природного середовища. У відповідності з нормативними актами та програмами воно співпрацює з Парламентом, Радою, Комісією, Комітетом регіонів, Європейським центральним банком, громадськими організаціями, науковими установами тощо. На своєму офіційному сайті Агентство публікує матеріали, новини, звіти, які є доступними кожному громадянину Союзу [13].

Організаційно-правовий механізм на рівні ЄС має загалом позитивний досвід у застосуванні заходів охорони навколишнього природного середовища та свої особливості у зв'язку зі стрімким соціально-економічним розвитком, значним територіальним розширенням після вступ дванадцяти країн-членів в останні роки. Зважаючи на вищевикладене, можна зробити наступні загальні висновки:

по-перше, відмінності національного законодавства у країнах-членах та особливості кожної країни, призводять до необхідності розробки індивідуальних планів, програм та строків адаптації законодавства при вступі до ЄС, якими займається Парламент. Ці питання супроводжуються фінансовими витратами, необхідністю формування додаткових тимчасових органів на рівні ЄС та у відповідній країні;

по-друге, у Парламенті та Раді на сьогодні відчувається потреба у зменшенні кількості голосів за прийняття того чи іншого нормативно-правового акту, адже значне збільшення кількості країн-членів в останні роки призводить до зменшення результативних показників цих інститутів. Зважаючи на Лісабонський процес, це питання залишається відкритим;

по-третє, об'єктивного інформування Комісії з боку держав членів, як чинника зменшення кількості законопроектних ініціатив. Про наявність цієї проблеми свідчить виникнення незалежних організацій на рівні Союзу, таких як Європейське агентство з навколишнього природного середовища, яке має впливати на союзну політику. Першим кроком може стати перебування більшої кількості незалежних експертів Комісії ЄС у державних установах країн-членів;

по-четверте, діяльність такого незалежного органу як Омбудсмен є необхідною для збалансованої роботи інститутів на рівні ЄС, але потребою сьогодення є можливість перевірки його рішень іншою інституцією, наприклад, Радою;

по-п'яте, інформування суспільства стосовно проектів у сфері охорони навколишнього природного середовища для залучення інвесторів у проекти ЄС, наприклад, стосовно впровадження нових технологій у промисловість та сільськогосподарську діяльність;

по-шосте, покращення виконання встановлених домовленостей у питаннях зміни клімату та стану біорізноманіття завдяки збільшенню контролю з боку Комісії та збільшення розмірів штрафних санкцій.

Література

1. Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека: Учебник для вузов / Рук. авт. колл. и отв. ред. д. ю. н., проф. Л. М. Энтин. — 2-е изд., пересмотр. и доп. — М.: Норма, 2007.

2. *Дэйвис К.* Право Европейского Союза: Пер. со 2-го англ. изд. — К.: Знання, 2005.

3. Європа в цифрах — річник Євростата 2006—07: переклад українською видавництва «К.І.С.». — К.: К.І.С., 2008.

4. Звіт Програми Розвитку Організації об'єднаних Націй «Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку» / І. Базилевич, А. Борусевич, О. Веклич та ін.; під заг. ред. В. Шевчука. — К.: ВАІТЕ, 2007.

5. *Кремер Л., Винтер Г.* Экологическое право Европейского Союза / Отв. ред. докт. юрид. наук, проф. О. Л. Дубовик. — М.: Издательский Дом «Городец», 2007.

6. Огляд правил законодавчої техніки при викладенні норм міжнародного права та права ЄС. Досвід ФРН. // Збірник науково-практичних матеріалів «Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом». — 2005. — Вип. № 4.

7. Право Европейского Союза в вопросах и ответах: учеб. пособие // С. Ю. Кашкин [и др.]; отв. ред. С. Ю. Кашкин. — М.: ТК Велби, Проспект, 2005.

8. Складність, відлагодженість та збалансованість водночас. Законотворчість в Європейському Союзі є унікальною // Інформаційне видання Представництва Європейської Комісії в Україні та Беларусі «Євробюлетень». — 2008. — № 2. — С. 14—15.

9. *Ставрос Дімас.* Ми споживаємо так, ніби маємо в розпорядженні дві з половиною Землі // Інформаційне видання Представництва Європейської Комісії в Україні та Беларусі «Євробюлетень». — 2008. — № 10. — С. 16—17.

10. У Європарламенті робочими є всі офіційні мови Союзу // Інформаційне видання Представництва Європейської Комісії в Україні та Белорусі «Євробюлетень». — 2008. — № 9. — С. 13.

11. Ase Gornitzka and Ulf Sverdrup. Who are the experts? The informational basis of EU decision-making. // ARENA Working Paper (Online). — No. 14, June 2008. // See: http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2008/papers/wp08_14.xml

12. Commission staff working document — Accompanying document to the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament — Towards a Shared Environmental Information System (SEIS) from February 1, 2008 // See: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008SC0111:EN:NOT>

13. Consolidated version of the Council Regulation (EEC) No 1210/90 of 7 May 1990 on the establishment of the European Environment Agency and the European environment information and observation network. // See: http://europa.eu/eur-lex/en/consleg/main/1990/en_1990R1210_index.html

14. Consolidated version of the Treaty establishing the European Community. // Official Journal C 325, 24 December 2002. // See: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm>

15. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union (OJ C115, 9.5.2008) // See: http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1296&lang=EN&mode=g

16. Decision of the European Ombudsman on complaint 3254/2006/ID against the European Commission from 21 April 2008. // See: <http://www.ombudsman.europa.eu/cases/decision.faces/en/3252/html.bookmark>

17. Elli Louka. Conflicting integration. The environmental law of the European Union. — Belgium: Intersentia Publishers, 2004.

18. Heritier Adrienne and Ecrert Sandra. Self-Regulation by Associations: Collective Action Problems in European Environmental Regulation. // EUI Working Paper. — RSCAS 2008/26. // See: <http://cadmus.eui.eu/dspace/handle/1814/9049>

19. Environment DG Annual Management Plan 2009. // See: http://ec.europa.eu/dgs/environment/index_en.htm

20. K. P. E. Lasok & D. Lasok. Law and Institutions of the European Union (7th ed.). — Butterworths, 2001.

21. Manuela Alfe, Thomas Christiansen and Sonia Piedrafita. Comitology Committees in the Enlarged European Union. // ARENA Working Paper (Online). — No. 18, September 2008. // See: http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2008/papers/wp08_18.xml

22. Press release 16585/08 (Presse 355) of the Council of the European Union on 2912th Council Meeting «Environment» which was held on 4 December 2008, Brussels // See: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/envir/104553.pdf

23. Rules of Procedure of the European Parliament (16th edition — October 2008) // See: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getLastRules.do?reference=TOC&language=EN>

24. The official site of the European Union. The institutions of the European Union: the Council. See: http://europa.eu/institutions/inst/council/index_en.htm

Стаття надійшла до редакції 17.06.09.

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.12

Л. В. Міхневич,
старший викладач кафедри конституційного та
адміністративного права юридичного факультету
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО, АДМІНІСТРАТИВНОГО, ФІНАНСОВОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В ДОСЛІДЖЕННЯХ УЧЕНИХ-ЮРИСТІВ КИЇВСЬКОГО КОМЕРЦІЙНОГО ІНСТИТУТУ

У статті проаналізовано основні наукові здобутки правників Київського комерційного інституту в царині публічного права, зокрема державного, адміністративного, фінансового та міжнародного. З'ясовано сучасне значення їх ідей для правової думки.

Ключові слова: правові дослідження, наукові здобутки, державне право, адміністративне право, фінансове право, міжнародне право.

Уже тривалий час вітчизняними науковцями здійснюється активне дослідження творчої спадщини українських юристів. У літературі все частіше зустрічаються праці присвячені науковій діяльності професорів-юристів університетів, правників Всеукраїнської Академії наук, учених-емігрантів. У формуванні теоретичної спадщини вітчизняного правознавства вагоме місце належить і творчому доробку викладачів-юристів Київського комерційного інституту (далі ККІ), який містить сотні досліджень, що і сьогодні не втратили актуальності. Їх наукові здобутки заслуговують ґрунтовного аналізу та є корисними для сучасної юридичної науки.

Для забезпечення вивчення юридичних наук у ККІ були створені три штатні кафедри цивільного і торгового права та кафедри